

навіяних установок. Тому втішні слова лікаря можуть так змінити стан свідомості пацієнта, що його психосоматичні реакції змінюються до повного фізичного одужання. І навпаки, лікар, який нічого не знає про силу навіювання, може прискорити своїм «холодним ви роком» смерть хворого, який вірить кожному слову такого «цілителя». Сугестивний вплив мають ритуальні дії священника стосовно сцілення віруючих і, водночас, саме такий вплив лежить в основі психопатичних епідемій релігійного характеру (одна з таких епідемій відома нам з 90-х років минулого століття під назвою «Біле братство»). Таким чином В.Бехтерев обґрунтував сугестії, спрямовані на одужання людини та пояснив механізми психологічної залежності від релігійних сект. Крім того, вчений проаналізував прямий зв'язок між методами виховання та рівнем розумового розвитку дитини від раннього віку до юності. Зокрема, він встановив, що висока навіюваність дитини в умовах неправильного виховання може призвести до різних психічних порушень в більш пізні періоди розвитку. Також він навів безліч прикладів того, як невдалі виховні сугестії можуть призвести, наприклад, до самогубства чи сильних страхів у підлітків та юнаків [3].

Проаналізувавши праці В.Бехтерева, стало зрозумілим, що він, узагальнивши наукові надбання своїх сучасників, теоретично обґрунтував та експериментально дослідив гіпнологічні сугестії у межах різних соціально-психологічних проблем. Це означає, що у психологічних дослідженнях ХХ століття лише підтвердились ідеї та відкриття видатного вченого (про залежність глибини гіпнотичного трансю від волі та свідомості пацієнта, про зв'язок трансювого стану з несвідомою сферою особистості тощо).

Відомо, що розвиток гіпнології як психотерапевтичної технології і вчення про гіпноз набуває все більшого значення для вітчизняної психологічної науки і практики. Тому на сьогоднішній день питання щодо ефективності гіпнологічних сугестій може бути відкритим лише для тих допитливих скептиків, які мало компетентні у цій проблемі.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Кандыба В. Н. Основы гипнологии. В 3-х томах / Виктор Николаевич Кандыба. – СПб. : Лань, 1999. – 2235 с.
2. Гончаров Г. А. Суггестия: теория и практика / Гончаров Геннадий Аркадьевич. – М. : «КСП», 1995. – 320 с.
3. Бехтерев В. М. Внушение и его роль в общественной жизни / В. М. Бехтерев. – СПб : Издательский дом "Питер", 2001. – 128 с.
4. Бехтерев В. М. Что такое внушение? / В. М. Бехтерев // Вестник психологии, криминальной антропологии и гипнотизма. – СПб., 1904. – Вып. 1 / [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://bookap.info/gypno/behterev/gl29.shtml>.
5. Фишер С. Самогипноз: Как превратить желания в реальность / Стэнли Фишер. – [пер. с англ. Анатолия Михайлова]. – Х. : Клуб семейного досуга, 2007. – 256 с.
6. Бехтерев В. М. Лечебное значение гипноза / В. М. Бехтерев. – СПб., 1900. – 35 с.
7. Бехтерев В. М. Гипноз, внушение и психотерапия и их лечебное значение / В. М. Бехтерев. – СПб., 1911. – 60 с.
8. Эриксон М. Мой голос останется с вами... / Милтон Эриксон. – М. : Институт общегуманитарных исследований, 2011. – 304 с.

УДК 911.52 (477.53)

Крижанівський М.О.

ПОЛЬОВІ ЛАНДШАФТНІ ДОСЛІДЖЕННЯ ПОЛТАВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Освещается главная цель и актуальность проведения полевых ландшафтных исследований на территории Полтавской области. Также, описывается ход проведения и полученные результаты во время их изучения.

Постановка проблеми. Особливе місце у вивченні ландшафтів будь-якої території посідають польові дослідження. Вони дають досить комплексну характеристику природних умов і ресурсів. Відповідно до цього, було поставлено завдання провести польові експедиційні і напівстаціонарні ландшафтні дослідження Полтавської області, у зв'язку з їх не значною кількістю.

Аналіз публікацій. В декількох публікаціях наведений опис результатів польових ландшафтних досліджень в межах території Полтавської області. Узагальнюючі матеріали наведені у одній із статей [2].

Формулювання цілей. Вивчення даного питання полягає у здійсненні більш глибокого дослідження ландшафтноі структури Полтавської області з метою подальшого ландшафтного картографування території.

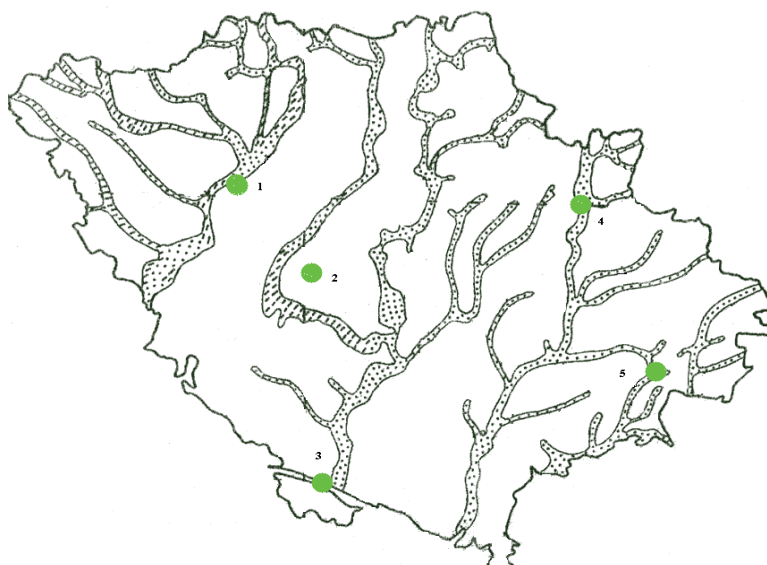
Основні результати. Побудова маршрутів польових досліджень відбувалася у відповідності до структури і сучасного стану ландшафтів області шляхом методу ключів. Виділення ключів виконувалося на основі ландшафтноі структури та фізико-географічного районування території [4; 5], а також з урахуванням попередньо створеної карти-гіпотези на основі тематичних (геологічної, четвертинних відкладів, геоморфологічної та ґрунтової) карт. Полтавська область, відповідно до матеріалів, віднесена до двох типів (лісостепового і степового) і 13 видів ландшафтів, а також до 3 країв, 6 областей і 15 фізико-географічних районів. Таким чином, територія області була поділена на п'ять ключових ділянок з робочими назвами (рис. 1), кожен з яких відрізнявся за видовою структурою ландшафтів і відображав свою особливість. Отже, вони мають такий вигляд:

1) *Лубенський* (3 види: а) лісові низовини, плоскі та пологоувалисто-шишакові, розчленовані широкими полого-схилувими і не глибокими коротко розгалуженими балками, з численними степовими блюдцями, з потужними мало гумусними чорноземами та темно-сірими опідзоленими ґрунтами під грудувими і сугрудувими лісами терас; б) лісові низовини, терасові, слабо дреновані, з давньоозерними зниженнями, з комплексом ґрунтів – чорноземів мало гумусних опідзолених, чорноземно-лучних солонцюватих та лучно-солончакових; в) лісові, лучні остепнені та солонцюваті заплави);

2) *Хорольський* (4 види: а) лісові низовини, плоскі та пологоувалисто-шишакові, розчленовані широкими полого-схилувими і не глибокими коротко розгалуженими балками, з численними степовими блюдцями, з потужними мало гумусними чорноземами та темно-сірими опідзоленими ґрунтами під грудувими і сугрудувими лісами терас; б) лісові низовини, хвилясто-горбисті, розчленовані річковими та прохідними давніми долинами, балками і ярами, місцями – зі зсувами, з потужними мало гумусними карбонатними,

місцями вилугуваними та солонцюватими чорноземами; в) піщані тераси, горбисті, з дерново-підзолистими ґрунтами, борами і суборами; г) лісові, лучні остепнені та солонцюваті заплави);

3) *Кременчуцький* (5 видів: а) лісові низовини, плоско-горбисті, сильно-розчленовані ерозійною та річковою мережею із степовими блюдцями, потужними мало гумусними і вилугуваними чорноземами, острівними дібровами; б) лісові низовини, терасові, слабо дреновані, з давньоозерними зниженнями, з комплексом ґрунтів – чорноземів мало гумусних опідзолених, чорноземно-лучних солонцюватих та лучно-солончакових; в) піщані тераси, горбисті, з дерново-підзолистими ґрунтами, борами і суборами; г) лісові височини, сильно розчленовані ярами та балками, врізаними в кристалічні породи, з чорноземами типовими мало гумусними та опідзоленими з грабовими дібровами; д) лісові, лучні остепнені та солонцюваті заплави);

Рис. 1. Карта ключових ділянок ландшафтних досліджень Полтавської області

4) *Котелевський* (6 видів: а) лісові височини, горбисті, сильно розчленовані, з давньозсувними останцями, з сірими і темно-сірими опідзоленими ґрунтами, «нагірними» дібровами; б) лісові низовини, терасовані, розчленовані глибокими долинами, крутосхиливими ярами та балками та широкими прохідними долинами, з малогумусними чорноземами, в зниженнях – солонцюватими, дерново-глеєвими та підзолисто-глеєвими ґрунтами; в) лісові низовини, розчленовані, з сірими і темно-сірими опідзоленими ґрунтами, острівними кленово-липовими дібровами; г) лісові низовини – давні прохідні долини, низькі, слабо хвилясті, з чорноземно-лучними, дерново-лучними, дерновими глеєвими, місцями торфово-болотяними ґрунтами; д) піщані тераси, горбисті, з дерново-підзолистими ґрунтами, борами і суборами; е) лісові, лучні остепнені та солонцюваті заплави);

5) *Карлівський* (3 види: а) лісові низовини, полого-хвилясті, з чорноземами типовими середньо гумусними, з чорноземами типовими та грабово-дубовими дібровами та лучними степами; б) лісові низовини, розчленовані, з чорноземами звичайними середньо гумусними, під різнотравно-типчачково-ковиловою рослинністю; в) лісові, лучні остепнені та солонцюваті заплави).

Впродовж 2010-2011 рр. на п'ятьох ключових ділянках були проведені польові ландшафтні дослідження. За відповідними методиками [1; 3], вивчення проводилося на основних точках спостереження, які закладалися в ландшафтних комплексах таксономічного рангу фація. На точках комплексного опису вивчалися фації плакорних поверхонь і схилів межирічних рівнин, надзаплавних терас і заплав річкових долин, ярів і балок, западин і подів. Всі спостереження записувалися у спеціальний польовий бланк опису, в якому характеризувалися основні показники (адреса фації, мезоформа рельєфу, абсолютна і відносна відмітки, опис ґрунтового розрізу з визначеним типом ґрунту, тип і ступінь зволоження, глибина ґрунтових вод, ґрунтоутворююча порода, рослинність, сучасні фізико-географічні процеси, антропогенний вплив на властивості фації і рекомендації щодо раціонального використання). Також, водночас, по ходу маршруту виконувався фізико-географічний опис території. Для створення такої характеристики закладалися ґрунтові шурфи або прикопки, відбирався зразок верхнього горизонту ґрунту і збиралася рослинність. В лабораторних умовах були визначені такі додаткові показники, як: механічний склад, структура і її коефіцієнт, вміст гігроскопічної води, вміст гумусу, кислотність, якісне визначення карбонатів, вміст кальцію і магнію в ґрунті.

За весь період польових досліджень, було в цілому описано 104 точки спостереження (на території першого ключа – 25, другого – 30, третього – 10, четвертого – 21 і п'ятого – 18). Без сумніву, слід зазначити, що деякі ключі потребують подальшого польового вивчення ландшафтних комплексів. Однак, варто відмітити, що певна частина отриманої інформації була автоматично підтверджена існуючими літературними й картографічними матеріалами (наприклад, ґрунти, рельєф місцевості), а інша – доповнена й розширена (лабораторні дослідження ґрунтів, рослинність, сучасні природні процеси, антропогенний вплив).

Висновки. Характеристика ландшафтних комплексів, отримана під час польових досліджень, є дуже корисною і слугує доповненням літературних, картографічних і фондових матеріалів при описі ландшафтів різного таксономічного рангу. Відповідні

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

дані з фізико-географічної характеристики території Полтавської області полегшать складання робочого варіанту ландшафтної карти Полтавської області в масштабі 1:200 000, робота над якою зараз активно реалізується.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Геренчук К.І., Раковська Е.М., Топчієв А.Г. Польові географічні дослідження. – К.: Вища школа, 1975.
2. Крижанівський М.О. Історія і сучасний стан ландшафтознавчих досліджень Полтавської області // Збірник наукових праць. Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова. Географія і сучасність. Випуск 23. – с. 98-106.
3. Навчально-польова практика з географічних дисциплін: навчальний посібник / За ред.. Я.О.Мольчака, О.І.Бондара, В.Г.Чирки. – Луцьк: Надстир'я, 1999. – 264 с.
4. Національний атлас України. – К.: ДНВП «Картографія», 2007. – 440 с.
5. Полтавська область: Географічний атлас: Моя мала Батьківщина. Відповідальний редактор Т.В. Погурельська. – К.: ТОВ «Видавництво «Мапа», 2004. – 20 с.